

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

20468

372.5

S-52

0681
1890

2010

372.5
Տ. 52

1003
71298

780
97-ՏԷ ԾԺԱՆԴԱԿ

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն

ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հայոց ուսումնարանների համար

ՄԱԿԱՐ ՑԷՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑ

ԳԻՆՆ Է ԵՐԵՎ ԿՈՊԵԿ.

1890

2002

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

ՏՊԱՐԱՆ ԷՄԻՆ ՑԷՐ ԳՐԳՈՐԵԱՆՑԻ

աւարայր, այրարատ, կապոյտ, յիսուս, յարկ, յուսիկ, այտ, այդ, յատակ, յարկ, յակոբ, յարդ և բարդ, ցուրտ, խեցի, սառոյց, ցայտ, բաց, բացուիր, փայտ և կրակ:

ժ, ծ, թ.

կաժ, խաժակ, ժպիտ, ախորժակ, խեժ, ժախ, ժեռ, ժուռ, ածխաթթու, թառ, թթու, թթուած, կարծր, ծայր, պիծակ, ծխախոտ, ծերպ, այծ, ծարաւ, ծործոր, ծործորակ, թաւ, թաւոտ, թախիծ, խաւիծ, պայծառ, ծառ, խայթ, թիակ, թուռ, աթուռ, թխկթխկոց, բուժ, թաթիկ, թաթոս, թորոս, թափթփած, արած, աստուած, կասկած, կարծած, ծառայ, յաղթուած, կորած, տարածուած, աւերուած, արարած, ածած, արծարծուած:

գ, է, չ.

գիծ, գիր, գծագիր, գաւաթ, թագաւոր, թագագիր, գրգուռ, գաթա, գոգաւոր, այգ, բագ, արագ, կարագ, կարգ, գէորգ, սուրբ գէորգ, էգ, տէգ, գահ, գահաւորակ, գոհ, գաւ, հրացայտ, հրաւէր, հաւ, հացառատ, բահ, հարաւ, հիւս, հիւսիս, ահա, ահաւասիկ, հարիւր, կոհակ, հետ, հաստ, հատ, հիացած, հոգի, հատոր, հիւթ, թէ, թէյ, եթէ, հարթ, գէթ, գէս, սէգ, բէգ, գետ, գէտ, գրագէտ, հայ, հայ հոյ հայ, այսուհետեւ, էսպէս, պէսպէս, կէսկէս, հագուստ:

ն.

հնար, հունար, սնար, նկար, նաւ, նաւակ, բան, գան, թան, հինգ, ինն, տանն, սանտու, բերան, նռնենի, ծիրանի, նաւասարգ, նոյն, նոյնպէս, այն, այնպէս, սոյնպէս, գոյնպէս, անկորուստ, սառնատուն, տապան, այգեստան, ծանր, ծերունի, յանկարծ, նորա, նորանց, գրպան, տիգրան, ներկարար, գոյն, հարսն, գրութիւն, գծագրու-

թիւն, կենդանաբանութիւն, բնագիտութիւն, գրութիւն, թուաբանութիւն, հայրենագիտութիւն, գնունի, արծրունի, բագրատունի, արբանեակ:

լ, զ, Ղ.

լոր, լող, տալ, էլ, սէլ, լար, բալ, ապրիլ, ծաղկիլ, մեղ, եզ, եզր, խող, զոխ, զանգակ, գազան, գաւազան, կաղիկաղ, աղասի, անեղ, ահեղ, բաղեղ, սուղ, կուղպ, պղտոր, տողացանց, ցնցուղ, զուկաս, զուկասեանց, բաղ, բաղադրութիւն, իւղ, հիւղ, դիւղ, աղա, աղբիւր, դեղ, դեղատուն, խաղող, խաղաղութիւն, թողութիւն, թղթապանակ, կողպ:

օ, ջ, վ.

հօր, օտարներ, օտարական, օղ, օղակ, օգոստոս, օրաթերթ, օսլայ, ցօղ, ցօղապատ, արջառ, ջօկ, ջուխտ, սաջ, ջոջ, ջոջիկ, լանջ, լանջակապ, արջասպ, ունջ, ջրաղաց, առաջ, ջինջ, ջնջել, ջնջիսել, խխունջ, ականջ, ջարգել, ջախջախել, ջահրա, կիսլանջ, փունջ, վարդափունջ, ծախկեփունջ, վաղ, վար, վայրի, վարգ, վարդգէս, վարսենիկ, վասակ, վարդան, վրոյր, վախ, նաւավար, վարդապետ, վեղար, վահէ, բաւ է, վրդովել, սովոր, բովանդակ, վարս, վարսակալ, սովորական, արտասովոր:

շ շ Ը.

աշուն, շուշանիկ, կաշի, կաշուեգործ, շողաթաթախ, խաշ, շաղախ, գէշ, բաշ, փաշա, հաշիւ, նշենի, շահ, շահաւէտ, ջրշուն, շուն, փիշիկ, արշակ, անուշ, անուշիկ, չեչ, չիթ, փարչ, չոր, չեչոտ, գնչու, ցրուիչ, տուիչ, թոփիչ, կիթիչ, վարիչ, բրիչ, ոչինչ, խառնակիչ, սոխակը, փընթ փընթալ, վըսփըռաւ, թըռչկոտալ, թըռթըռալ:

մ, ճ, ճ:

սամի, մորմ, տամ, ատամ, արամ, մարի, մասիս, մնացա-
կան, մրմունջ, մասրի, նամ, մինաս, մսշիկ, շամամ, մա-
նուշակ, ամառ, մախմուր, միամտութիւն, մանել, մանա-
նայ, ճաթ, ճութ, նաղ, ոճ, կճեպ, ճանայ, ճաշ, ճաշա-
րան, ճոթ, ճպուռ, ճմուռ, ճահիճ, ճոճանակ, ճախա-
րակ, խրճիթ, խճճուած, ճճիակեր, ճոխ, ճանապարհ,
ճանիկ, ուտիճ, կարիճ, ճաւար, ճուղպ, ճիւղար, ճող,
ճանճրալի, խանճարուր, ճախ, խուրճ, ճնճաղիկ, ինճ,
տանճ, սանճ, սինճ, գանճ, ճայնագրագէտ, ճայնագիր,
ճիագետի, կրնճկրնճալ, ճիւղան, անդրադարձնել, ճմեռ,
ճուածեղ, ճուկն, ճկնորս, ճկնավաճառ:

ք, ֆ.

քրքում, քուրք, աքաղաղ, աքացի, քացախ, քոյր, քեզ,
գիրք, քահանայ, քարասիրտ, հանք, հանքաբանութիւն,
քիթ, քթախոտ, քօթօթ, թոք, թոքախտ, զաքէոս, զաքաբ
աղքատ, քիստ, քէն, քանոն- քարէտախտակ, նունուֆար,
ֆայետօն, ֆուկտ, ֆըռֆըռալ, ֆըշֆըշոց, ֆիմի, սոֆթա:

բ.

ա, բ, գ.

Արամն ու Աբրահամը եկան առաւօտեան իւրեանց
այգին և զամբիւղները առած արագ արագ մտան խաղո-
ղենու թիփերի տակ, շատ խաղող քաղեցին, կերան, կշտա-
ցան և տան համար էլ շատ բաժին տարան:

Բագարատ, Բաբկէն, Բարսեղ, Աբգա՛ր և Բրաբիոն,
բռներդ բերէք, բարձր բռնեցէք, որ բալի ծառից բռներդ
ես բալ լցնեմ, իրար չբօթէք, գէհ բաւական է, շատ ու
շատ բօլ է տարէք բաժանէք ձեր բարեկտմնեօհն-բժիշի՛

Պարրիէլին, բրուտ Բենիամինին, բարի Համբարձումին և
որը Մամբրէին ու Բարնաբասին:

Գիւղացիք հինգ լուծ գոմէշով Գանձակի գիւղե-
րում գութան են վարում: Բնագիտութեան դասագրքի
հինգերորդ տպագրութեան մէջ ուսուցիչ Գարեգին Գէ-
որգեանցը տասն և հինգ սխալ գտաւ ու սրբագրեց:
Գիւլնազ գլգլուած տատը փոքրիկ աչագեղ Գրիգորիկին
գրկած ագարակում գազար էր հանում:

դ, ե, զ.

Դամաշէնցի Ղաւիթն ու Դանիելը արգաւանդ դա-
շտի դարուփոս տեղերում բարդի ծառեր են տնկում:
Նգամի Դշուոհի դստեր դամբարանը կանաչաղարդ ու
ծաղկաղարդ դարի դռին Տէր Ղաւիթը տիրացու Բար-
դուղիմէոսի հետ օրհնում է:

Սուաւօտեան սարերի լանջերի վերայ գեղեցկատե-
սիլ մարգագետիններում այտեղ և այնտեղ բռնել էին
ոչխարների, կովերի, եղների, այծերի, հորթերի ու ձի-
անների ահագին խմբերն ու արածում էին: Մեծ պատին
օրն երեք անգամ եկեղեցիների զանգակներն հնչելով ժա-
մաւորներին ու աղօթաւորներին եկեղեցի են հրաւիրում:

Չաքարիայի Չարմայր զաւակը աւազանի եզերքին
վազվզելով գաւազանով աւազի հետ է խաղում: Չար-
դարուած Չարուհին ծառաղարդ պարտիզում զբօսնում է:

է, ը, թ.

Էմմանուէլը, Միքայէլը, մէկ էլ Խորայէլն ու Վահէն Տէր
Մովսէս տէրտերի հետ անէտուն էին մտնում ջրօրհնքին:

Տարիքն առած Ընձակը տընքտընքում, փընթփընթում
էր մօծակների վըզվըզոցը և մեղունների բըզբըզոցը լսելով
Թագաւորի թագը թանկագին յակինթներով զարդա-

բուած է: Այ ոք իր թթու թանին թթու թան չի ասիլ:

ժ, ի, ւ

Այս օր ժամի մէկին ժամում շատ ժողովուրդ կար: Իժն ու օձը միենոյն անպիտան սողուններ են: Իսահակը շատ ախորժակով ժպտում է:

Քիֆլիսցիք մեր բալին ալուբալի անունն են տալիս: Լողնորդ Լեոնը Յուլիսին լուսնի լուսով լուսաւորուած փայլուն լճի մէջ լողանալիս՝ Գալուստն ու Լիպարիտը վազվզելով կալերի միջից քնած լորեր էին թռցնում:

լ, ծ, կ

Ախտեցի Խորէնը խոտի խուրձերը խոտին մտաւ խոնաւ ու խաւար ախոռը՝ ոչխարներին խոտ տալու:

Ծիտը ծմբան ծերին՝ ծտի ճուտի ծիտը ծուռ: Ծճկեր ծովինարը իր ծեր պապի ծնկանը նստած՝ ծիծաղում ու ծիծաղեցնում է ծերունուն: Ծեր Մառուկի ծառան, Աստուածատուրը, ծիրանի ծառերի տակ եղած ածուկների միջից ծտեր է թռցնում:

Կռունկները կապոյտ երկնակամարում մէկ մէկից կէս կանգուն հեռու մեկնուած՝ կռկռալով ու կանոնաւոր եռանկիւնի են կազմել-գնում են գէպի ծաղկազարդ, ողկուղաշատ ու սիրունիկ Աշտարակ:

հ, ճ, ղ

Հազար ութն հարիւր իննսուսու ամի Հոկտեմբերի չորսին Սահակ և Համազասպ սուրբ Իշխանների տօնն էր: Հազար ութն հարիւր ութսուն և հինգ ամի Հոկտեմբերի հինգին հովիւ Համբարձում Սհարոնեանցի հինգ հարիւր տան և հինգ ոչխարներից երեք հարիւրը ահաւելի հողմից սարսափահար Հրազդան գետը թափուեցին:

Չմրան ձանձրալի երկարուծիգ գիշերները Յճեցի ընձաղը գոմում Հրեյէն ձիաների և թռչող օձերի պամութիւն էր անում:

Վողպի աղահանքում Ղուկասն ու Սղէքսանդրը եկեղեցիների յաջողուած ու գեղեցիկ կաղապարներ ու աէրօղորմեաներ են շինում:

ճ, մ, յ, ն

Չարածնի թիթեւը խրճիթում ճրագուէ ճրագի շուրջը ճախրում է, իսկ ճանիկը ճկուն ճիպտաով ճաղի յեռեւից նրա ճանապարհն է կտրում:

Մարա, Մայիս, Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր և Նոյեմբեր ամիսներից երեքն ունի 31-ական օր—դորա Մարա, Մայիս և Հոկտեմբեր ամիսներն են, իսկ երկուսն ունի 30-ական օր, դորա էլ Սեպտեմբերն ու Նոյեմբերն են:

Հայ-հօւլ-հալ աարա՞ն հա տարա՞ն ծիրանն ու խնձորը, ձայնեցին յանկարծ Յովհաննէս ու Յարութիւն թոյլ ու ծոյլ եղբայրները իրանց հօրն ու մօրը այգու միջից Յունիս ամսին:

շ, ո, ջ

Շուշանիկն ու Շաւարշը իրանց նշենիների անուշիկ նշերն ու փշատենիների կարմրաշապիկ փշատները աշնանը մի շաբաթ օր մշակների շալակով շուկայ տարան ու աշխատած փողով Շուշանիկը մաշիկ, իսկ Շաւարշը կօշիկ գնեցին կօշիակար Շմաւօնից:

Ողորմած մարգու մէկը ոչինչ չէր խնայում որք և անտուն խղճուկներին. ցորէն, մոմ և փող էր ուղարկում նոցա տուն, որ գոնէ կուշտ փորով լինին, ճրագլոյս ունենան և ուրիշ հարկաւոր պիտոյքներն հոգան:

Չար ու չը լսող Խաչատուրը ուսուցիչ Չմշկեանցին չարաչար չարչարում է: Չթչթիկ ու չալպուսրիկ թռ-

չունեները քչքչան առուի չեչոտ քարին նստած սչինչից չեն երկնչում, հէնց չտչտացնում են:

պ. ջ. ո.

Պարոյր պապը մեծ պատին պատի տակ ծաղպատակ նստած իր պատիկ, կապտաչեայ Պետրոս թուան հեա մատները լպտտելով ապուր է ուտում:

Զիւանշիրի Զաւահիր աղջկայ ջանը ջրջրուկ է եղել: Զրաղացի ջրանցքի միջով ջուրը կարկաչելով իջնում ջրում է հանգամիջի ջրարբի արտերը:

Ուռուցի առուն առաւօտեան իւր սառն ու պայծառ ջրով ուռգելով Սշտարակի ուռենիները՝ թուչկատալով ու կայտուելով գնում է ուռգելու և գիւղի այգիները:

ս, վ, տ.

Սահակ և Մետրովբ սուրբ թարգմանիչների, սուրբ Քարէոս և Բարգուղիմէոս Առաքեալների, սուրբ Սանգուլիտ կուսի և սուրբ Գրիգոր Նուսաւորչի տօները ուտումնարանական տօներ են:

1890 թուի Փետրվարի 8-ին մեր սուրբ Վարդանանց զօրավարների, հաղար երեսուն և վեց վիաների նահատակութեան տօնն էր:

Տիրացու Սմբատը 1890 թուի Օգոստոսի տան և երկուսին սուրբ Աստուածածնի վերափոխման տօնին վարդապետ ձեռնադրուեցաւ:

ր, ց, լ.

Որմնադիր Գրիգորը երկյարկանի տների քտաներեք արշին բարձրութեամբ պատերի վերայ լարախաղացի նման ճարպիկ կերպով քայլերը փոխում ու քարեր է շարում:

Հայթուխ Մնացականի կարմիր ցորենի ալիւրից թխած հայը միշտ քաղցրահամ է լինում:

Գիւղացի Մնացականը կացնով ու սղոցով կտրտեց իրանց բոլոր փչացած ու ցրտատար ծառերը:

Բաւարասէր բուն տրտում ու քարուքանդ աւերակների մութ անկիւններում իւր վայիւնով մարդու վերայ սառօուռ բերելով՝ շտտ տխուր ապաւորութիւն է թողնում:

փ, ք, և.

Փարպեցի Փիլիպպոսը իւր փեսայ Փաւստոսի հեա կրակ ընկած խոտի խուրձերից վախեցած՝ փողոցից փախչում էր:

Քարահանքում քարհատները քարափի կողքը քանդելիս փոքր էր մնում: որ մեծ քանակութեամբ քանդուած քարակոյտի տակ ձեռք ու ոտք ջարգէին:

Արեւածագին Աւոնի հեա մեր վերեւի այգին գնացինք թթենու տերեւ քաղելու այնտեղ էին նաև Սահակը, Կորիւնը և Պարթեւը, որոնք թե թեւի տուած արեւին կանչելով՝ «Արեւ, արեւ, ե՛կ, ե՛կ» երգն էին երգում:

օ, ֆ.

Օրիորդ, ասաց Օսանը օրիորդ Սօնային, այսօր առաւօտեան մօրգ մօտ օձ խաղցնող Օմարը հօրգ օձիքից երեք օձ կախ տուեց:

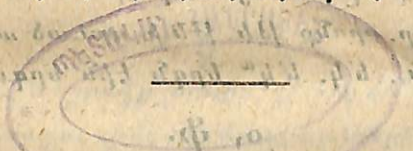
Օ՜Ֆ՜Ֆ... այս ի՛նչ ֆըշֆըշոց է, ասաց Ֆիմին, լսե՛ով մօտիկ գետակի ջրի ֆըշֆըշոցը:

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

1. Իսաազիրք Գծագրութեան (Բ. օրպ.) . . . 50 Կ.
  2. Երկրաչափութիւն Գիտերդէզի (Թարգ.) . . . 40 Կ.
  3. Վայելչագրութեան գասաւանդ. եղանակը . . . 20 Կ.
  4. Փառնակէս.-Գրականական երեկոյ. փոգեգիր . . . 20 Կ.
  5. Հայկական Գեղագր. օրինակներ. երրորդ օրպ. . . 35 Կ.
  6. Յօանգակ կրթութիւններ Հայկական Գեղագրութեան օրինակներ . . . 3 Կ.
  7. Գեղագրութեան արարակներ . . . 5 Կ.
- Հարիւրով . . . 4¹/₂ Կ.

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ԲԱՅՍԱՍՊԷՍ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

- ա) Աշխատասիրողի մօտ. Հասցէն.—Учителю Макару Теръ-Саркисянцъ.
- բ) Պ. Եմին Տէր Գրիգորեանի սւսուցման պիտոյից խանութուժ. Հասցէն.—Эмину Теръ-Григорянцъ.

Գրատարութեան Էմինու ղեկավար Է Էմինու:

20468

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0055411

